

Sygn. akt I ACa 979/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Adam Jewgraf (spr.)

Sędziowie: SSA Tadeusz Nowakowski

SSA Beata Wolfke-Kobzar

Protokolant: Justyna Łupkowska

po rozpoznaniu w dniu 22 września 2017 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w L.**

przeciwko **D. K. (1), T. K. (1) i M. K. (1)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej M. K. (1) i pozwanego T. K. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze

z dnia 10 marca 2017 r. sygn. akt I C 393/16

oraz zażalenia pozwanej D. K. (1)

na postanowienie zawarte w pkt II i IV wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze

z dnia 10 marca 2017r. sygn. akt IC 393/16

1. **oddala apelacje pozwanych T. K. (1) i M. K. (1) ;**

2. **oddala zażalenie pozwanej D. K. (1) ;**

3. **zasądza od pozwanych T. K. (1) i M. K. (1) na rzecz strony powodowej kwoty po 8.100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;**

4. **zasądza od pozwanej D. K. (1) na rzecz strony powodowej 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego;**

5. **przyznaje adwokatowi P. M. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze kwotę 5.400 zł podwyższoną o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu T. K. (1) z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 10.03.2017 r. oraz wyrokiem uzupełniającym z dnia 27.04.2017 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze, uwzględniając roszczenie pauliańskie Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w L. skierowane przeciwko pozwanym T. K. (1), M. K. (1) i D. K. (1), uznał on bezskuteczną w stosunku do powoda umowy darowizny zawartej między pozwanymi T. K. (1), M. K. (2) a D. K. (1) w dniu 7.01.2013 r. przed notariuszem J. G. w L. zarejestrowaną pod numerem repetytorium A nr (...), celem ochrony wierzytelności publicznoprawnych wobec pozwanego T. K. (1) z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku od darowizn i usług za wyszczególnione okresy roku 2008, 2009, 2011, stwierdzone wymienionymi w wyroku tytułami wykonawczymi. Równocześnie Sąd zasądził od pozwanej D. K. (1) na rzecz Skarbu Państwa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, nie obciążając tymi kosztami pozwanych T. K. (1) i M. K. (1) (pkt II wyroku). Nakazał również pozwanej D. K. (1) uiścić 6.000 zł na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, tytułem opłaty od pozwu, od uiszczenia której powód był zwolniony.

W ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżona czynność umowy darowizny nieruchomości i ruchomości z dnia 7.01.2013 r. zawarta między dłużnikiem T. K. (1), jego żoną M. K. (1) a córką D. K. (1) oraz umowa na mocy której D. K. (1) ustanowiła na rzecz rodziców – darczyńców nieodpłatną, dożywotnią służebność mieszkania, zawarte zostały z naruszeniem warunków określonych w art. 527 § 1 i 2 k.c.

Poza sporem w sprawie pozostawia, że powodowi przysługuje wierzytelność w stosunku do dłużnika T. K. (1) stwierdzone tytułami wykonawczymi wydanymi na podstawie ostatecznych decyzji Dyrektora Izby Bankowej we W., ustalonych wysokości zobowiązań podatkowych dłużnika z tytułu podatku dochodowego od osob fizycznych oraz od kosztów i usług za lata 2008,2009 i 2011. Choć tytuły te wydane zostały w późniejszym terminie niż data dokonania zaskarżonej czynności, to w chwili zawierania tej czynności T. K. (1) był już dłużnikiem Skarbu Państwa. Zaległe zobowiązania podatkowe stanowiły bowiem wierzytelność publicznoprawną, a zatem ustalenie sposobu i daty jej powstania musiało być dokonane z uwzględnieniem wierzytelność tę kształtującą – w tym przypadku przepisów podatkowych które posługują się odrębnymi pojęciami „obowiązku podatkowego” i „zobowiązania podatkowego”. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa zobowiązania podatkowe powstają z mocy prawa tj. z dniem zaistnienia zdarzenia z którym ustawa podatkowa wiąże powstanie takiego zobowiązania (art. 21 § 1 ust. 1 ustawy). Natomiast wydawane w tym zakresie decyzje wymiarowe są decyzjami deklaratoryjnymi (art. 21 § ustawy). Zobowiązane podatkowe powstaje z mocy prawa a zatem pozwany T. K. (1) miał obowiązek złożenia deklaracji z kwoty podatku w prawidłowej wysokości. Umowa darowizny z dnia 7.01.2013 r. została więc zawarta po powstaniu zobowiązań podatkowych w roku 2008, 2009, 2011, a nadto, w odniesieniu do podatku dochodowego od osób fizycznych, po wszczęciu postępowania kontrolnego w dniu 15.12.2012 r.

Dokonanie zaskarżonej czynności prawnej doprowadziło do niekorzystnej zmiany w majątku dłużnika i skutkowało pokrzywdzeniem wierzyciela powoda nie mogącego skutecznie wyegzekwować wierzytelności. Źródłem powstania zobowiązań podatkowych T. K. (1) było zaniżenie podatku od towaru i usług oraz dochodowego od osób fizycznych za poprzednie miesiące roku 2008,2009 i 2011, w następstwie niewykazania obrotu sprzętem narciarskim, sprzętem do nurkowania i używanymi częściami samochodowymi za pośrednictwem internetowych portali aukcyjnych (...) i (...). Postępowanie kontrolne wobec dłużnika co do jednego z tych podatków zostało wszczęte na podstawie decyzji z 15.12.2012 r. tj. przed zawarciem umowy z 07.01.2013 r. Uwzględniając owe okoliczności nie sposób było uznać by T. K. (1) nie miał wiedzy i świadomości ewentualnego pokrzywdzenia wierzyciela – Skarbu Państwa przy dokonywaniu zaskarżonej czynności prawnej. W ocenie Sądu Okręgowego, jako profesjonalny przedsiębiorca posiadał od początku świadomość tego, że jest dłużnikiem Skarbu Państwa wskutek stałego zaniżenia podstawy opodatkowania, aczkolwiek mógł nie posiadać wiedzy o rzeczywistym rozmiarze swoich zobowiązań, ponieważ mogły one zostać określone tylko po przeprowadzeniu określonych czynności kontrolnych. Tym niemniej taka wiedza jaką dysponował dłużnik jest wystarczająca do

tego, aby przyjąć, że spełnione zostało subiektywna przesłanka określona w art. 527 § 1 k.c., który to przepis nie wymaga aby dłużnikowi na dzień dokonania czynności prawnej znana była jednocześnie określona wysokość wierzytelności podlegającej ochronie skarga pauliańska. Rozpoznanie wysokości wierzytelności powinna być już wskazana w chwili wytoczenia powództwa, tak się stało w rozpoznawanej sprawie, a jej wysokość przez pozwanych nie była kwestionowana. W ocenie Sądu, wbrew twierdzeniom pozwanych, ani stan zdrowia dłużnika, ani stanowiący zagrożenia dla jego zdrowia co wynika z dokumentacji lekarskiej, ani alkoholizm pozwanej M. K. (2), który nie skutkowało podjęciem przez nią leczenia odwykowego nie mógł stanowić uzasadnionej podstawy do tak nagłej decyzji o zadziałaniu zaskarżonej czynności prawnej. Uprawniony jest zatem wniosek, że celem tej czynności nie było uregulowanie spraw majątkowych, ale ucieczka małżonków przed spłatą zobowiązań podatkowych przez przeniesienie całego majątku na córkę, zamieszkała na stałe w Irlandii, z jednoczesnym ustanowieniem służebności na rzecz darczyńców.

Powyższy wyrok zaskarżyli jednakowo brzmiącymi apelacjami pozwani T. K. (1) i M. K. (1). W apelacjach swych zarzucili orzeczeniu:

- naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść orzeczenia polegające na niewłaściwej ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności zeznań pozwanych, oraz przedstawionej przez pozwanego T. K. (1) dokumentacji medycznej, z którego wynikało, iż jednym powodem działania zaskarżonej czynności prawnej był zły stan zdrowia pozwanego oraz alkoholizm pozwanej M. K. (1),

- sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, że pozwani działali

ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela w sytuacji, gdy z zamiarem dokonania przeniesienia własności nieruchomości, z uwagi na zły stan zdrowia pozwanego. Nosili się już na kilka lat przed zawarciem zaskarżonej umowy.

W oparciu o przywołane zarzuty skarżący wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa i zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania.

Pozwana D. K. (1) zaskarżyła wyrok w części tj. w zakresie obciążenia jej kosztami sądowymi, wnosząc o zmianę postanowienia zawartego

w pkt II wyroku z dnia 10.03.2017 przez nieobciążanie jej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz strony powodowej oraz pkt. IV poprzez nieobciążanie pozwanej obowiązkiem uiszczenia kosztów sądowych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zarówno apelacja pozwanych T. K. (1) i M. K. (1), jak i zażalenie pozwanej D. K. (1) nie są zasadne.

Co do apelacji pozwanych T. K. (1) i M. K. (1).

Wbrew zarzutom obu apelacji, Sąd Apelacyjny na podstawie zaoferowanego przez strony materiału dowodowego, wywiódł prawidłowy wniosek co do świadomości pozwanego T. K. (1) działania ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela - Skarbu Państwa, przy dokonaniu zaskarżonej czynności prawnej z dnia 01.01.2013 r. obejmujący przeniesienie własności nieruchomości

i wszystkich ruchomości na rzecz pozwanej D. K. (1) z równoczesnym obciążeniem nieruchomości służebnością osobistą o charakterze nieodpłatnym.

W pierwszym rzędzie przypomnieć należy, że świadomość o jakiej mowa

w art. 527 § 1 k.c. to coś więcej niż działanie świadome. W przepisie tym ustawodawca przesłankę zaskarżenia czynności scharakteryzował przez określenie jej przedmiotu i treści. Przez ogólną zdolność przewidywania i kierowania zgodnie z nim postępowania, przepis zawiera ukierunkowanie świadomości na precyzyjnie określony wycinek świata zewnętrznego. Przewidywanie dłużnika powinno więc dotyczyć konsekwencji dokonanej czynności tj. obejmować

świadomość postępowania, przy czym § 2 art. 527 k.c. definiuje czynność krzywdzącą jako tę, wskutek której dłużnik stał się niewypłacalny lub pogłębił swą niewypłacalność.

Przy wykładni art. 527 § 1 k.c. należy więc przypomnieć, że świadomość pokrzywdzenia istnieje, gdy dłużnik wie, że na skutek czynności prawnej określone składniki wyjdą z jego majątku, wierzyciele będą mieli trudności z zaspokojeniem a w rezultacie wystąpią po ich stronie ujemne następstwa w postaci niewypłacalności dłużnika prowadzącej do ich pokrzywdzenia. Niewypłacalność jako skutek czynności prawnej jest tym stanem obiektywnym majątku dłużnika. Dłużnik nie musi być świadomym niewypłacalności, wystarcza ze uświadamia sobie ujemny wpływ czynności na położenie swoich wierzycieli.

Przy ustalaniu świadomości pokrzywdzenia Sąd oczywiście nie może poprzestać na opisie własnej świadomości dokonanej przez dłużnika, jak chcieli by tego apelujący. O istnieniu świadomości sąd wnioskuje na podstawie innych sprawdzalnych okoliczności będących po pierwsze czy dłużnik wiedział o istnieniu wierzycieli, po wtóre czy znany był mu skutek czynności prawnej polegający na usunięciu z jego majątku składników nadających się do zaspokojenia.

Dodać w tym miejscu należy, że świadomość pokrzywdzenia wierzyciela poprzez dokonanie czynności jest wnioskiem jaki osoba przeciętnie inteligentna powinna wyciągnąć z dwóch przedstawionych wyżej faktów. Zakłada się bowiem poczytalność podmiotu czynności prawnej, a zatem możliwość przewidywania skutków własnych działań.

Przekładając powyższe uwagi natury ogólnej na realia rozpatrywanej sprawy stwierdzić należy, iż prawidłowo Sąd Okręgowy uznał, stosując domniemanie faktyczne, że dłużnik T. K. (1) działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela – Skarbu Państwa. Niewątpliwie, czego apelacje zresztą nie kwestionują, pozwany, będąc profesjonalnym przedsiębiorcą, i nie składając właściwych deklaracji podatkowych miał świadomość, że jest dłużnikiem Skarbu Państwa z tytułu należności podatkowych w dacie dokonania zaskarżonej czynności prawnej w dniu 07.07.2013 r. tym bardziej iż uprzednio tj. w grudniu 2012 r. wszczęte zostało wobec niego postępowanie kontrolne.

Dokonując wraz z małżonką M. K. (1) darowizny całego swojego majątku na rzecz córki D. K. (2) (zamieszkującej i przebywającej na stałe

w Irlandii), albowiem obejmującego zarówno stanowiące własność małżonków nieruchomości jak rzeczy ruchome przy równoczesnym ustanowieniu przez dokonywaną na rzecz rodziców dożywotniej służebności mieszkania na nieruchomości, ograniczającej możliwość prowadzenia egzekucji z nieruchomości (art. 100 § 3 k.p.c.), musiał co najmniej przewidywać negatywne następstwa dokonanej czynności, polegające na powstaniu po jego stronie całkowitej niewypłacalności, a tym samym skutek w postaci pokrzywdzenia wierzyciela, który z powodu braku majątku po stronie wierzyciela nie mógł uzyskać zaspokojenia wierzytelności.

Oceny tej w żaden sposób nie mogą zmienić twierdzenia pozwanych

o szczególnej sytuacji dłużnika i jego małżonki, które miałyby usprawiedliwiać dokonanie zaskarżonej czynności i wykluczyć wniosek o istnieniu świadomości pokrzywdzenia wierzyciela po stronie darczyńców. Pomijając okoliczność, iż z przedstawionej dokumentacji medycznej nie wynika iżby stan choroby dłużnika zagrażał jego życiu oraz brak wykazania rzeczywistego związku alkoholizmu pozwanej M. K. (1), istniejącego od lat, z podjęciem decyzji o dokonaniu czynności w dniu 07.07.2013 r., zauważyć należy, że dokonanie owej czynności

w okresie po podjęciu działań kontrolnych przez stronę powodową, przy świadomości istnienia niewywiązaniu się z obowiązku podatkowego, było nierozsądne i pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Z tych przyczyn obie apelacje, jako pozbawione uzasadnionych podstaw, na mocy art. 385 k.p.c., podlegały oddaleniu.

Co do zażalenia pozwanej D. K. (1).

Również zażalenie pozwanej D. K. (1) skierowane przeciwko rozstrzygnięciu o kosztach postępowania, nie mogło podlegać uwzględnieniu.

Domagając się odstąpienia od obciążania kosztami postępowania, przy zastosowaniu art. 102 k.p.c., skarżąca wskazywała na szczególną okoliczność w postaci braku wiedzy, jako osoby obdarowanej, o stanie majątku rodziców i przekonaniu, iż jedyną przyczyną darowizny był stan zdrowia darczyńców.

W tej kwestii na wstępie zwrócić należy uwagę, iż zgodnie z art. 528 k.c. stan wiedzy obdarowanego o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, jest obojętny. Zatem już sam charakter poddanego przez osąd żądania pauliańskiego skutkuje, przy przegranym procesie, odpowiedzialnością za koszty postępowania uregulowaną w art. 98 k.p.c. Po wtóre zauważyć należy, iż gdyby w rzeczywistości stron świadomość pozwanej co do podstaw zaskarżonej czynności i fraudacyjnego jej charakteru miał być taki, jak próbuje to aktualnie przedstawić, to nic nie stało na przeszkodzie by przy pierwszej czynności procesowej, znając treść prawa i zawartych w niej zarzutów a zatem mając już obraz rzeczywistej sytuacji majątkowej rodziców w dacie dokonywania zaskarżonej czynności, uznała żądanie pozwu. Tymczasem pozwana do chwili wyrokowania wnosila o oddalenie roszczenia jako niespełniającego przesłanek skargi pauliańskiej. Okoliczności te w żaden sposób zatem nie uzasadniają odstępstwa od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu, które prawidłowo Sąd Okręgowy oparł o normę art. 98 k.p.c. Dlatego zażalenie, jako niezasadne, na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., podlegało oddaleniu.

O kosztach postępowania odwoławczego, zarówno w zakresie oddalonych apelacji jak i zażalenia, orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny nie znalazł przy tym podstaw do odstąpienia od obciążenia pozwanych T. K. (1) i M. K. (1) obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania na rzecz strony powodowej uznając, iż sam zły stan majątkowy tychże pozwanych, jest okolicznością niewystarczającą dla zastosowania unormowania art. 102 k.p.c.